

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

2023 y.

**01.01.02 – “DIFFERENSIAL TENGLAMALAR VA
MATEMATIK FIZIKA” ixtisoslik fanidan kirish imtihon
DASTURI VA BAHOLASH MEZONI**

Buxoro – 2023

Tuzuvchilar: BuxDU Differensial tenglamalar kafedrasi mudiri,

f.-m.f.f.d. (PhD) U.D.Durdijev

BuxDU Differensial tenglamalar kafedrasi dosenti,
f.-m.f.f.d. (PhD) H.H. Turdiyev

Taqrizchilar: V.I.Romanovskiy nomidagi Matematika instituti Buxoro
bo'linmasi kata ilmiy xodomi, f.-m.f.d., prof. M.Teshayev
V.I.Romanovskiy nomidagi Matematika instituti doktoranti
A.A. Raxmonov

Mustaqillik yillarda pedagog kadrlarni tayyorlashning yangi tizimi ishlab
chiqildi. Uzlusiz ta'limming barcha bosqichlarida ta'lim va tarbiyaning safat va
samaradorligini oshirishga e'tibor kuchaytirildi. O'zbekiston Respublikasini
yanada rivojlanritishtirish bo'yicha Harakatlar strategiyasida talabalarda ma'naviy
madaniyatni rivojlanritishtirish mexanizmlarini jismonan sog'lom, ruhan va aqlan
rivojlangan, mustaqil fikrlaydigan, Vatanga sodiq, qat'iy hayotiy nuqtai nazarga
ega yoshlarni tarbijaylash, demokratik islohotlarni chuqurlashinrish va fuqarolik
jamiatinti rivojlanritishtirish jarayonda ularning ijtimoiy faoliyini oshirish asosida
takomillashturish muhim o'rinn egallaydi.

01.01.02 – “Differensial tenglamalar va matematik fizika” ixtisosligi
bo'yicha tayanch doktorantura (PhD)ga kirish uchun mutaxassislik fanidan
tuzilgan ushbu dasturning asosiy maqsadi – Matematik analiz ixtisosligi bo'yicha
talabgorning nazariy va kasbiy tayyorgarlik darajasi, ushbu fanning shakllanish va
rivojlanish tarixini, umumiy konsepsiylari va metodologik asoslar, manbalarini,
mazkur bilimlar tarmog'ining asosiy nazariy va amaliy muammolarini, mayjud
28 avgustidagi 1-sonli yig'ilishiда muhokama qilinib, tasdiqlashga tavsiya
etilgan.

Mazkur dastur Fizika-matematika fakulteti kengashining 2023-yil
mazkur bilimlar tarmog'ining asosiy nazariy va amaliy muammolarini, mayjud
materialni nechog'lik bilishini aniqlab berishi, uning ilmiy adabiyotlar, shu
jumladan, chet el davriy nashrlari hamda ilmiy tadqiqotlarning zamonaviy
usullarini qanchalik egallaganligini ko'rsatib berishi lozim. Ushbu dastur
O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi O'zbekiston
Respublikasini yanada rivojlanritishtirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risidalgi
PF-4947-son Farmoni, 2017-yil 20-apreldagi Oly ta'lim tizimini yanada
rivojlanritishtirish chora-tadbirlari to'g'risidalgi PQ-2909 son Qarori, 2019 yil 9
iyuldag'i O'zbekiston Respublikasi Prezidentining —Matematika ta'limi va
fanlarini yanada rivojlanritishtirishni davlat tomonidan qo'llab quvvatlash, shuningdek,
O'zbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasining V.I.Romanovskiy nomidagi
Matematika instituti faoliyatini tubdan takomillashturish chora-tadbirlari
to'g'risidalgi PQ-4387-sun Qarori, 2020 yil 7 maydagi O'zbekiston Respublikasi

ANNOTATSIYA

Prezidentining —Matematika sohasidagi ta'lim sifatini oshirish va ilmiy-tadqiqotlarni rivojlanitirish chora-tadbirlari 10'g'risidalgi PQ-4708-sonli Qarori, 2021 yil 9 sentabrdagi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining —Respublika oliv

ta'lim muassasalarida tahlil olayotgan, ilmiy tadqiqot faoliyatni bilan shug'ullanayotgan iqtidorli yoshlarni yanada qo'llabquvvatlash to'g'risidalgi PF-6309 Farmoni hamda mazkur faoliyatga tegishli boshqa me'yoriy-huquqiy hujatlarda belgilangan vazifalarni amalga oshirishda ushuu dastur muayyan darajada xizmat qiladi.

O'zbekistan Respublikasi Presidenti Shavkat Mirziyoyev rahbarligida ishlab chiqilgan O'zbekistan Respublikasini yanada rivojlanitirish bo'yicha Harakkatlar strategiyasi, mamlakatimizda ta'lim jarayonini rivojlanitirish maqsadida belgilangan konseptual g'oyalar Differensial tenghamalar va matematik fizika ixitisosligi bo'yicha olib borilayotgan tadqiqollar uchun ilmiy metodologik asos bo'lib xizmat qiladi. Ushbu dastur matematik madaniyatni rivojlanitirish, turli matematik tasdiq va tushunchalarni qo'llay olish, yangicha taftakkurni tarkib topirish, umumiy kasb tayyorqarligini ta'minlashga yo'naltirilgan.

Bugungi kunda respublikada Matematika sohasini isloh qilishni yanada chuqurlashtrish va uning barqarorligini oshirish, ishlab chiqarish faoliyatini, uning umumqabul qilingan xalqaro prinsiplar, standartlar va me'yorlarga hamohang tazza rivojlanishini ta'minlash mamlakatimizda amalga oshirilayotgan islohotlarning ustuvor yo'nalishlarini belgilash dolzorb vazifa bo'lib qolmoqda.

Ushbu ustuvor vazifani bajarishda yuqori bilimli, ilmiy, pedagogik faoliyatlarni bajara oladigan mutaxassislarni taylorlash, ularni xalq xo'jaligining turli tarmoqlariga keng safarbar etish asosiy vazifa bo'lib hisoblanadi.

Dasturning maqsadi va vazifalari

Yo'nalish bo'yicha tayanch doktorantura (PhD)ga kiruvchilar uchun mo'ljalangan sinov dasturining asosiy maqsadi va vazifasi talabgorlarning fundamental fanlardan chuqur bilimga ega ekanligi, matematik mushohada yurita olish, turli fundamental tasdiq va teoremlarni masalalarni yechishda qo'llagan holda ko'nikmalarni baholashdan iborat. Talabgorlarning turli tasdiqlarni qo'llagan holda matematik masalalarni yecha olish va sonli hisob-kitob natijalarini malakali ravishda tahlil qila bilish bo'yicha bilimva malakasini baholashdan iborat.

KIRISH

**01.01.02 – “DIFERENSIAL TENGLAMALAR VA MATEMATIK
FIZIKA” INTISOSLIGI BO’YICHA TUZILGAN MALAKAVIV IMTIHON
DASTURINING ASOSIY MAZMUNI**

Differensial tenglamalar

Hosilaga nisbatan yechilgan birinchili tartibli differensial tenglamalar. Yechim tushunchasi. Xususiy va umumiy yechim. Integral chiziq. Koshi masalasi. Yechimning navjudligi va yagonaligi haqida teorema.

O’zgaruvchilariga nisbatan bir jinsli va umumlashgan bir jinsli tenglamalar. Chiziqli differensial tenglamalar. Yechimning xossalari. O’zgarmas variatsiyalash metod. Koshi formulasi. O’zgarmas koefitsientli chiziqli differensial tenglamalar, Eyler tenglamasi. O’zgarmas koefitsientli chiziqli differensial tenglamalar va turlar. Bir jinsli bo’lмаган о’згармас коэффициентли чирикли дифференциал тенгламалар ва түрлери. Bir jinsli bo’lмаган о’згартмас коэффициентли чирикли дифференциал тенгламалар ва түрлери.

Bir jinsli bo’lмаган n -tartibli chiziqli differensial tenglamalar va ularning umumiy va xususiy yechimlarini topish. Yechimning xossalari. Umumiy yechim haqida teorema. O’zgarmas variatsiyalash metod. Koshi formulasi. O’zgarmas koefitsientli chiziqli differensial tenglamalar, Eyler tenglamasi. Bir jinsli bo’lмаган о’згартмас коэффициентли чирикли дифференциал тенгламалар ва түрлери.

Bir jinsli bo’lмаган о’згартмас коэффициентли чирикли дифференциал тенгламалар, Eyler tenglamasi. Bir jinsli bo’lмаган о’згартмас коэффициентли чирикли дифференциал тенгламалар ва түрлери.

Hosilaga nisbatan yechilmagan birinchi tartibli differensial tenglamalar. Yechim tushunchasi. Xususiy va umumiy yechim. Integral chiziq. Koshi masalasi. Yechimning navjudligi va yagonaligi haqida teorema.

O’zgaruvchilariga nisbatan bir jinsli va umumlashgan bir jinsli tenglamalar. Chiziqli differensial tenglamalar. Yechimning xossalari. O’zgarmas variatsiyalash usuli. Bernulli va Rikkati tenglamalari. To’la Differensial tenglamalar. Integrallovchii ko’paytuvchi va uning navjudligi haqidagi teoremlar. $y' = f(x, y)$ tenglama yechimining navjudligi va yagonaligi haqidagi teoremaning isboti.

Hosilaga nisbatan yechilmagan birinchi tartibli Differensial tenglamalar va ularning mayjudligi. Parametr kiritish yo’li bilan tenglamalarni integrallash. Lagranj va Klero tenglamalari.

n -tartibli differensial tenglamalar. Kanonik ko’rimishdagi n -tartibli differensial tenglamalar yechimining navjudligi va yagonaligi Haqidagi teorema. Yuqori taribili tenglamalarning tartibini pasaytirish. O’zgaruvchilariga nisbatan bir jinsli va umumlashgan bir jinsli yuqori taribili tenglamalarni integrallash.

n -taribili chiziqli differensial tenglamalar. Integral chiziqli differensial tenglamalar. Yechimning boslang’ich qiymatlarga va parametrlar bo’yicha differensiallanuvchanligi haqida teorema.

Yechimning davomiyligi. Yechimning boslang’ich qiymatlarga va parametrlar bo’yicha differensiallanuvchanligi haqida teorema.

Avtomom sistemalar. Avtomom yechimning xossalari. Avtomom sistemalarning muvozanat xolatlari. Xolatlardan fazosi va traektoriyasi. Chiziqli bir jinsli ikkinchi tartibli chiziqli differensial tenglamalar va ularning umumiy xossalari, umumiy yechimning xossalari. Mayjudlik va yagonalilik teoremasi. Bir jinsli chiziqli differensial tenglamalar. Yechimning asosiy xossalari. Chiziqli bog’liq va chiziqli erkli funksiyalar. Vronskiy determinantini va uning xossalari. Yechimning fundamental sistemasi. Ostrogradskiy-Liuvill formulasi.

Ikkinci tartibli chizili differensial tenglamani sodda ko'rinishga keltirish. Chegaraviy masalalar. Grin funksiyasi. Grin funksiyasining mayjudligi va yagonaligi haqida. Xos sonlari va xos funksiyalari tushunchasi. Ikkinci tartibli differensial tenglamalarni darajali qatorlar yordamida integrallash.

Xususiy hosilali differensial tenglamalar haqida tushuncha. Xususiy hosilali birinchli tartibli kvazichiziqli differensial tenglamalarning xarakteristikalari. Yechim, umumiy yechim va maxsus yechim tushunchasi. Koshi masalasi. Mayjudlik va yagonalik teoremasi. Koshi-Kovalevskaya teoremasi. Koshi masala-sining geometrik talqini.

Matematik fizika tenglamalari

Xususiy hosilali differensial tenglamalar va ularning yechimlari to'g'risida

tushunchalar. Xarakteristik forma. Ikkinci tartibli xususiy hosilali differensial tenglamalarning klassifikatsiyasi va kanonik ko'rinishi. Yuqori tartibli differensial tenglamalar va sistemalarning klassifiksiyasi. Ikkinci tartibli ikki o'zgaruvchili differensial tenglamalarni kanonik ko'rinishga keltirish. Matematik fizikaning asosiy tenglamalarni keltirib chiqarish: tor tebranish tenglamasi; issilik tarqalish tenglamasi; statsonar tenglamalar; moddiy nuqtaning og'irlik kuchi ta'siridagi harakati.

Matematik fizika tenglamalari uchun asosiy masalalarning qo'yilishi: Koshi masalasi; Chegaraviy masala va boshlang'ich-chegaraviy masalalar; Koshi masalasi va uning qo'yilishida xarakteristikalarining roli. Korrekt qo'yilgan masala tushunchasi.

Tor tebranish tenglamasi. Dalamber yechimi va formulasi. Dalamber formulasi bilan aniqlangan yechimning fizik ma'nosi. Chegaralangan tor. To'lqin tenglamasi uchun Koshi masalasi yechimining yagonaligi. Koshi masalasi yechimini beradigan formulalar va ularni tekshirish. Gyugens prinsipi.

To'lqinlarning diffuziyasi. Bir jinsli bo'lmagan to'lqin tenglamasi. Kechikuvchi potensial. Gursa masalasi. Aysgeyrson prinsipi. qo'shma differensial operatorlar. Riman usuli. Aralash masalalar. Tor tebranish tenglamasi uchun birinchli aralash masalani Fure usuli bilan yechish. Xos sonlar va xos funksiyalar. Masala yechimining yagonaligi. Bir jinsli bo'lmagan tenglama. To'g'ri to'rburchakli membrana tebranish tenglamasi uchun aralash masalani yechish.

Issilik tarqalish tenglamasi. Ekstremum prinsipi. Birinchli chegaraviy masala yechimining yagonaligi. Koshi masalasi va uning yechimini yagonaligi va turg'unligi. Fundamental yechim. Koshi masalasi yechimining mayjudligi. Bir jinsli bo'lmagan tenglama uchun Koshi masalasi. Bir o'chovli issiqlik tarqalish tenglamasi uchun birinchli chegaraviy masalani Fure usuli bilan yechish. Bir jinsli tenglama bo'lgan hol va bir jinsli tenglama bo'lmagan hol. Koshi masalasini Fure usuli bilan yechish.

Garmonik funksiyalar. Laplas tenglamasining fundamental yechimi. Grin formulalari. C^2 sinif funksiyalarini va garmonik funksiyalarning integral ifodasi. O'rta qiymat haqidagi teorema. Ekstremum prinsipi va undan kelib chiqadigan natijalar. Kelvin almashturishi. Laplas tenglamasi uchun Dirixle va Neyman masalalarining qo'yilishi va ular yechimlarning yagonaligi. Dirixle masalasining Grin funksiyasi va uning xossalari. Dirixle masalasining shar uchun yechilishi.

Sharing tashqarisu uchun Dirixle masalasi. O'rta qiymat haqidagi teoremagaga teskari teorema. Chetlashiriladigan maxsuslik to'g'risidagi teorema. Garnak tengsizligi. Liuvill va Garnak teoremlari. Doira uchun Dirixle masalasini Fure usuli bilan yechish.

Potensiallar tushunchasi va ularning fizik ma'nosi. Parametrga bog'liq bo'lgan xosmas integrallar. Hajm potensiali. Lyapunov sirlari va egri chiziqlari. Teles burchak. Gauss integrali. Ikkilangan qatlam potensiali. Oddiy qatlam potensiali. Chegaraviy masalalarni potensiallar yordamida integral tenglamalarga

keltirish. Xususiy hosilali differensial tenglamalar yechimlari silliqligining xususiyati to'g'risida tushuncha. Umumlashgan yechimlar to'g'risida tushuncha.

Tayanch doktorantura (PhD)ga kiruvchilar uchun sinov imtihonining javoblarini baholash umumiylar mezonlari

Ball	Bilim darajasi
1	2
86-100	Javoblarida fanning mavzulari va savollari bo'yicha ijodiy fikrlash mavjud bo'lsa, mamlakatimizda modernizatsiyalash jarayonlarini jadallashtirish, demokratik islohatlarni yanada chuqurlashtirish va fuqarolik jamiyatini rivojlantirish konsepsiyasidan kelib chiqqan vazifalarni bajarish yo'llari o'z aksini topgan bo'lsa, qo'yilgan muammoni yechish bo'yicha tavsiyalar bergan bo'lsa, savol bo'yicha javobda mustaqil mushohada yuritilgan bo'lsa, tavsiyalarni amaliyatga qo'llash tartiblari ko'rsatilgan bo'lsa
71-85	O'z javobida qo'yilgan savol bo'yicha mustaqil mushohada yuritgan bo'lsa, ularning mohiyatini deyarli to'liq ochib bergan bo'lsa, qo'yilgan muammoni yechish bo'yicha o'z tavsiyalarini bergan bo'lsa
55-70	Javobida fan bo'yicha variantga kiritilgan savollarga qisman javob bergan bo'lsa, asosiy tushunchalarga bergan izohi kam bo'lsada, mavjud bo'lsa
0-54	Javobida qo'yilgan savol mazmuni umuman yoritilmagan bo'lsa, izohlar mavjud bo'lmasa, ya'ni talabgor javobida qo'yilgan savollar bo'yicha umuman tasavvurga ega emasligi aniq bo'lsa

Izoh: Tayanch doktorantura ga kirish imtihonlari bo'yicha topshiriladigan birinchi fan (mutaxassislik yoki chet tili) umumiylar balining 50% dan kam ball to'plagan talabgorlar keyingi bosqichga o'tkazilmaydi.

**01.01.02 – “Differensial tenglamalar va matematik fizika”
xitosisligi bo'yicha baholash mezonlari**

Nº	Umumiylar ball	Tayanch doktoantura (PhD)ga kiruvchining bilim darajasi	Xususiy ball
Savol nazariy bo'lsa			
1	18-28	Qo'yilgan savollar mazmunan aniq yoritilib, demokratik islohotlar va jarayonlarning mazmunan mohiyati to'liq ochib berilgan; O'zbekistonda amalga oshirilayotgan iqtisodiy, ijtimoiy islohotlar tahlili va ularning amaliy samaralari, natijalari va hayotga tadbiq etilishi bo'yicha mustaqil, ijodiy fikr mavjudligi; Javoblarda mantiqiy yaxlitlikka erishilgan va umumiylar xulosalar chiqarish qobiliyatiga ega; Imlo va stilistik xatolarga yo'l qo'yilmagan.	8-10
			6-8
			4-6
			0-4
			18-28
2	13-19	Materialni chuqur tushunadi, savolga to'liq javob bergan, lekin ayrim noaniqliklarga yo'l qo'yagan, faktlarga to'g'ri baho bera olgan, mustaqil fikrlash va xulosalarni asoslary olish qobiliyatiga ega, javobda mantiqiy ketma-ketlikka amal qiladi, masalani hal qilishga umuman ijodiy yondasha olgan,	6-8
			5-6

	Javobda doktoantura (PhD)ga kiruvchining mustaqil mushohada yuritish qobiliyati sezildi; ijodiy yondoshuv mavjud;	2-4
3	Muammoni tahlii qilish qobiliyatiga ega.	0-1
3	Savolga javobda masalaning mohiyatini tushunilgan, ammo mazmun va natijalar yuzasi yoritilgan;	13-19
3	Mushohada bayonida fikr tarqoqligi kuzatiladi; Javoblarda mantiqiylik tamoyili buzilgan; Tasavvurga ega, lekin tahlii yo'q.	2-3
4	Savol bo'yicha aniq tasavvurga ega emas; Umuman javob yozilmagan;	1-2
4	- Noto'g'ri javob va ma'lumot berilgan;	1-2
4	O'quv adabiyotidan aynan so'zma-so'z ko'chirilgan	0-1
Savol amaliy (masala yechish)bo'lsa		
1	Masalani yechishda ilmiy - ijodiy yondoshgan; Amaliy topshiriq tahibili va ularning amaliyotga tadbiq etilishi bo'yicha mustaqil, ijodiy fikr va mulohazzalar mavjud, amaliy topshiriq to'liq bajarilgan;	5-6
1	Javoblarda mantiqiy yaxlitlikka erishilgan va umumiyl xulosalar chiqarish qobiliyatiga ega; Imlo va stilistik xatolarga yo'l qo'yilmagan;	4-5
2	Javob to'g'ri yozilgan, ammo noaniqlikta,	14-18

	Masalaning qo'yillishi bo'yicha aniq tasavvuga ega emas;	5-6
4	Umuman javob yozilmagan, amaliy topshiriqning yechimi yo'q;	3-4
4	Noto'g'ri javob va ma'lumot berilgan;	1-2
4	O'quv adabiyotidan aynan so'zma-so'z ko'chirilgan.	0-1

Foydalilaniladigan adabiyotlar ro'yxati

1. Салохитдинов М.С., Насритдинов Г.Н. Оддий дифференциал тенгламалар. Тошкент, "Ўзбекистон", 1994.
2. Morris Tenebaut, Harry Pollard. Ordinary Differential Equations. Birkhauzer. Germany, 2010.
3. Robinson J.C. An Introduction to Ordinary Differential Equations. Cambridge University Press 2013.
4. Степанов В.В. Курс дифференциальных уравнений. М. КомКнига/ URSS 2006.-472с.
5. Эльсгольц Л.Е. Дифференциальные уравнения и вариационное исчисление. М. КомКнига/ URSS 2006.-312с
6. Филиппов А.Ф. Сборник задач по дифференциальным уравнениям. М.: Наука, 1979 (5-е издание).
7. Салохиддинов М.С. Математик физика тенгламалари. Т., «Ўзбекистон», 2002, 448 б.
8. Бибиков Ю.Н. Курс обыкновенных дифференциальных уравнений. М., 1991. 314 с.
9. Богданов Ю.С. Лекции по дифференциальным уравнениям. Минск, "Высшая школа", 1977.
10. Петровский И.Г. Лекции по теории обыкновенных дифференциальных уравнений. М.: изд-во Моск. Ун-та. 1984.
11. Федорюк М.В. Обыкновенные дифференциальные уравнения. М.: Наука, 1980.
12. Михлин С.Г. Курс математической физики. М., 1968.
13. Соболев С.Л. Уравнения математической физики. М. 1966.
14. Бицадзе А.В. Уравнения математической физики. М. 1976.
15. Бицадзе А.В., Калиниченко Д.Ф. Сборник задач по уравнениям математической физики. М. 1977.
16. Wolter A.Strass. Partial Differential Equations; An introduction. Birkhauzer. Germany, 2005.
17. Davia D.Bleecker, George Csordes. Basic of Partial Differential Equations. Birkhauzer. Germany, 2009.
18. Тихонов А.Н., Самарский А.А. Уравнения математической физики. М.Изд-во МГУ. 2004.
19. Кошляков В.С., Глиннер Е.Б., Смирнов М.М. Основные дифференциальные уравнения математической физики. М. 1962.
20. Владимиров В.С. Уравнения математической физики. М. 1981.
21. Положий Г.Н. Уравнения математической физики. М. 1964.
22. Петровский И.Г. Лекции об уравнениях с частными производными. М., 1961.

Internet saytlari

1. <http://www.allmath.ru/>
2. <http://www.mcce.ru/>
3. <http://lib.mexmat.ru/>
4. <http://www.webmath.ru/>
5. <http://www.exponenta.ru/>
6. <http://www.ziyonet.uz/>

Differensial tenglamalar kafedrası mudiri!

U.D.Durdiyev